48. ГОДИНА
ANNEE

«Глас Црногорца», излази према службеној потреби (3—4 пута мјесечно). — Претплата, на шест мјесеци: три франка за Француску; шест франака за све друге земље. Адреса за све што се тиче листа: Journal officiel du Monténégro, *Neuilly-sur-Seine*, rue Ancelle.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DE MONTENEGRO

Службени орган Краљевине Црне Горе — Journal Officiel du Royaume de Monténégro

БРОЈ 83.
NUMERO

La Voix de Monténégro (Glasse Tzernogortza) paraît suivant les exigences du service. — On s'abonne au bureau du Journal officiel du Monténégro, à *Neuilly-s-Seine*, rue Ancelle (France). Prix de l'abonnement pour six mois: pour la France: 3 fr. — pour l'Etranger: 6 fr.

Нејн код Париза, 11. марта 1920.

Neuilly-sur-Seine le 24 Mars 1920

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ

— Њ. В. Краљ Господар упутио је 18. фебруара Њ. Е. Господину П. Дешанелу, Предсједнику Француске Републике, честитку којом је најтоплије поздравио његов избор и ступање у дужност. Предсједник Републике је веома љубазно одговорио и захвалио Краљу на честитци.

— У недјељу 9. (22.) фебруара даван је од стране руске амбасаде у Паризу и Руског Министра Спољних Послова, Њ. Е. г. Сазонова, парастос погинулом адмиралу Колчаку, Предсједнику Руске Владе. Парастосу у руској цркви присуствовали су: г. г. Министри бригадир Вучинић, д-р Шоћ, Њ. Е. г. Иславин, руски посланик код Кр. Владе, замјеник Кр. Отправника Послова у Паризу, начелник д-р Коларовић, наше чиновништво и чланови црногорске колоније у Паризу.

— Г. капетан Јеврем Шаулић, жерант Кр. Посланства у Вашингтону, допутовао је у Париз 21. фебруара. Послове Кр. Посланства отправљаће привремено Кр. Генерални Конзул г. Фредерик Дикс.

ПРЕДСЈЕДНИК КРАЉЕВСКЕ ВЛАДЕ У ЛОНДОНУ

Од када је предсједник Кр. Владе г. Јован С. Пламенац отпао у Лондон, енглеска преса живо се бави питањем Црне Горе. Може се слободно рећи, да се питањем Црне Горе ријетко кад бавила толико а нарочито не за послѣдње четири године. Нема ниједан већи лист, који није донио чланке о Црној Гори, или интервјуе г. Предсједника Владе. Сви се они најповољније изражавају о Црној Гори, а међу њима у том правцу односи рекорд The Daily Telegraph. Илустровани лондонски листови донијели су слику предсједника владе, а међу њима и највећи енглески илустровани лист The Graphic са једним вапредно добрим интервју-ом, кога је предсједник владе имао са сарадником тога листа. Од колико је утиска био на енглеску пресу долазак предсједника владе у Лондон, најбоље ће се видјети из држања «The Nation». Тај лист прије неколика мјесеца писао је о издајству Црне Горе и да је Краљ Никола примао паре од Аустрије и Њемачке. Разумије се да су те подле клевете биле протурили Србијанци. Међутијем сада тај часопис у свом послѣњем броју од 20 марта о. г. доноси два чланка. У једном изјављује да је све истина што је раније писао о Њ. В. Краљу и Црној Гори и да жали што је био жртва једне подле обмане. У другом чланку уредништво листа најоштрије напада Србију због држања према Црној Гори, изјављујући да Србија не заслужује ни пола симпатија енглеског народа колико Црна Гора. Затим износи тираницу Србијанаца према Црногорцима и тражи да њихове трупе одмах напусте Црну Гору. За фамозну скупштину подгоричку вели да је «лажна и безобразна.»

Исте симпатије према Црној Гори манифестовале су се у Парламенту Велике Британије, како у Доњој Кући тако и у Кући Лордова. За послѣдњи мјесец дана било је пет интерпелација или питања у парламенту о Црној Гори. О двије дебате у Парламенту говоримо на другом мјесту. Интересантно је било питање посланика пуковника Малона у Доњој Кући 3. о. м., који је питао Лојд Џорџа чине ли се ове неправде Црној Гори само стога што је малена, и хоће ли на крају краљева бити и њој гарантована правда. Лојд Џорџ је одговорио да ће се према Црној поступити исто као да је Велика Сила. На то је један посланик из Ирске добацио: «Бојим се да јој не буде учињена правда исто као и Ирској». На то је Лојд Џорџ одговорио: «Рад бих био да сте ви и Ирска далеко одавде исто колико и Црна Гора».

У току свега претресања питања Црне Горе у штампи и у парламенту није се ни један глас чуо против, који би покушао да брани злочине Србије. Пред страховитошћу тога злочина и најпознатији њени пријатељи остали су нијеми, што није ни чудо.

Једна ствар, која се мора нарочито нагласити, јесу резолуције које су донијеле све партије у Парламенту, а којима се позива влада да мора обезбједити респектовање према праву самоопредјељења народа у Црној Гори.

Одбор већине за спољне послове донио је такву резолуцију под предсједништвом Лорда Роберта Цецила. То исто је учинила либерална и радикална партија. [illegible] конференција о Црној Гори од којих је [illegible] тражио [illegible] Србије.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

ДЕБАТЕ О ЦРНОЈ ГОРИ

У ПАРЛАМЕНТУ ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ

У послѣдње вријеме је пет питања и интерпелација у ствари Црне Горе расправљано у Доњем Дому и у Горњем Дому (Дому Лордова) Енглескога Парламента. У данашњем броју доносимо говор посланика Мак Нила одржан 12. фебруара у Доњем Дому и говор Лорда Сиднема одржан 11. марта у Дому Лордова. — У идућем броју саопштићемо говоре које су о Црној Гори држали Лордови: виконт Бајс, виконт Гледстон и ерл Керзон, Министар Спољних Послова. За сад напомињемо само толико, да је Министар Спољних Послова у свом говору признао: да подгоричка скупштина није била пуноважна; да се извјештај грофа Салиса не може објавити стога што би то било опасно за све оне од којих је примао извјешће, јер ти људи се данас налазе у рукама Србије; даље то, да питање Црне Горе неће бити ријешено прије јадранског питања; и најпослије, да ће се према Црној Гори респектовати право самоопредјељења.

У ДОЊЕМ ДОМУ

12. фебруара

Народни посланик **R. Mc Neill**: Већи дио говора мога поштованог и ученог пријатеља, народног посланика Бучера, био је посвећен злочинствима, почињеним за вријеме рата; та ствар је без сумње изазвала велико интересовање не само у Парламенту него и у земљи, и у колико његов говор обухвата ту ствар, ја се с њим слажем. Али, ја мислим, да је г. Бучер у почетку свога говора прешао нагло преко говора народног посланика Кенвортиа, који је изнио пред глас ствар од веома велике важности, а то су односи Савезника према политици Балкана. Говорим донекле са осјетљивошћу о том предмету, јер оно исто што је мој одлични пријатељ говорио о Арбанији, ја сам то веома често у овом парламенту говорио о сусједној јој Црној Гори. Мој штовани пријатељ Сир Д. Маклин љубазно је поменуо моје интересовање за ово питање. Веома ми је мило што се најзад нашла једна важнија личност у овом парламенту, која је посветила свој глас истој ствари. Јер ма да је истина, да се црногорско питање може узети као мало и неважно, инак с погледом на исправност и вјерност ове земље, то питање није незнатно; и, на велико моје изненађење, мој поштовани пријатељ, господин Балфур, у своме говору је, било намјерно било заборавом, прешао преко те ствари, не одговоривши питања на њу.

Мислим да није потребно да данас тражим опроштење од парламента зато, што ћу да мало више проговорим о овој ствари којој ја придајем важности. Кад сам о истој ствари говорио на крају прошле сесије, Министар Предсједник г. Лојд Џорџ је у свом одличном говору рекао: «Та има ли ико већих симпатија од мене за малу брдску земљу!» Али с тијем ријечима није много постигнуто. То баш није значило много, и, по несрећи, та његова велика симпатија била је од врло слабе користи потпитеноме народу на југоистоку Европе; увјерен сам да се не варам ако кажем, да је та ствар о којој сам том приликом говорио, заслуживала већу пажњу од стране наше Владе. Не знам да ли је народни посланик Вилсон, који данас заступа Владу, у стању дати одговор на ово питање. Али свакако бих волио знати, када ће и у каквим ће приликама Влада узети да расправи ово питање, које је веома озбиљно и одлучно, и које је уз извјесне тешкоће стављено пред њу на рјешење.

У част његову приређено Лорд Сиднем и Леди Сиднем и на ком је био присутан велик број најотменијег свијета. Том приликом говорили су Лорд Сиднем, Лорд-виконт Гледстон, посланици Мак Нил, Фишер (либерал) и Седан (радничка партија). Сви су са заносом говорили о Црној Гори, о херојству и жртвама црногорског народа и огромним неправдама, које су му учињене. Сви су тражили и обећали су свим силама радити да правда тријумфује. Конференција г. Пламенца била је јако документована и врло дирљива, тако да је било госпођа које су заплакале. Пламенац је бурно био поздрављен. Скоро сви лондонски листови донијели су извјештаје о овом примању; неки (Дели Телеграф и Морнинг Пост) донијели су, у изводу, и одржане говоре.

У клубу радничке партије у Доњој Кући одржао је 19. фебруара конференцију о Црној Гори предсједник Одбора избјеглица црногорских, адвокат Владимир Поповић. Били су [illegible] посланици скоро свих [illegible] међу њима неколико [illegible]ара. Дебата, која је [illegible] Конференције, за[illegible]асно усвојеном [illegible] Вилсона: [illegible] Црној Г[illegible]оме, да су [illegible]огромне неправде и [illegible] права, а нарочито њено [illegible]аво самоопредјељења мора бити поштовано».

Читава историја се је створила о црногорском питању, а то нам пружа карактеристичну слику балканских интрига, које, од почетка до краја, нијесу ништа друго до роварење противу независности и права једног маленог, храброг, слободног народа. То је све произишло из једне опште тежње, за коју ја имам најтоплију симпатију: из тежње за стварањем једне јаке и уједињене државе од свих словенских земаља на југоистоку Европе. Увијек сам на ту ствар гледао као на један од најбољих резултата овога рата. Али, по несрећи, српијанска политика је ту идеју схватила тако, да на тај начин себи створи једну освајачку и империјалистичку државу и да себе стави као господарећи елемент у цијелом том дијелу свијета. Што се пак тиче Црне Горе, није ми потребито ни помињати да је први проповједник словенског јединства био, и јесте, данашњи црногорски краљ. Он је био највећи поборник те идеје, много година прије овога рата. Међутим чим је рат букнуо, српијански политички интриганти и завјереници прихватише ову идеју, знајући да она има много присталица међу осталим југословенским народима те, и силом и пријеваром, крепуше да краљевину Црну Гору освоје за краљевину Србију, да збрину њену слободу и да цио црногорски народ приморају да се закуне на вјерност краљу, кога не признају.

Ту намјеру они су спроводили од почетка рата па све до сада, благодарећи немарности — тако се бар мени чини — и наше владе и савезничких представника, они су ту завјеру извршили са врло великим успјехом. То су врло вјешти балкански сплеткари. У почетку они су увидјели вриједност оног принципа «самоопредјељења» и знали су да, ако хоће да успјешно наставе политику насилне анексије Црне Горе, да то могу постићи само ако Европу увјере, да је то била жеља самога црногорскога народа. Од почетка они су радили да изазову тај утисак, јер су знали да цијелу ствар морају Европи приказати тако, да изгледа, као да је цио народ црногорски на њиховој страни; пошто су пак имали прави монопол у погледу веза са тијем крајем, и пошто су већ заузели били све информационе изворе, учинило им се да ће им то бити лака ствар да изазову онај жељени утисак. Одмах, на први поглед, изгледало је то све истинито, а нарочито с погледом на историју црногорскога народа. Цио парламенат свакако се сјећа да црногорски народ — изузимајући Арнауте, који мучно да су икада имали своју организовану државу, — бијаше на Балкану, од почетка па до краја, једини, који успјешно брањаше своју независност противу Турака. Шест стотина година, док су други балкански народи били турско робље, Црногорци су својим мишцама бранили своју слободу. По самој својој природи они су горди, а због оваке дичне прошлости имају рашта и бити горди!

Да би им успјела пропаганда, српијански интриганти наставише и даље по «свом систему», клеветати и срамотити (као што то они већ умију!) краља Црне Горе, старог патријархалног владара, пјесника и патриоту, који бијаше, ја то с разлогом вјерујем, веома поштован и љубљен од свога народа. Наставише омаловажавати га прво у очима Европе, у очима савезничких представника у Паризу, а затим покушаше то исто постићи и у очима самог његовог народа. То је почело одмах у првим данима

рата. Малена Црна Гора бијаше се бацила у рат одмах прве недјеље; објавила бјеше рат 6. августа 1914., у јединој намјери да притече у помоћ Србији, чији народ она сматраше рођеним братом својим. Без обзира на то, што је изгубила у борби 50 процената од своје убојне снаге, њени непријатељи су марљиво ширили извјештаје како је она издала своје Савезнике још у самом почетку рата. Не знам да ли се поштована господа посланици сјећају оне вијести о предаји чувеног брда и веома важне стратегичке тачке. Јављено је да је та позиција предана — издајом! Не вјерујем да је ту било и трунка истине. Истина је то, да је посада била надвладана много већим војним снагама и много јачом артиљеријом; па и ако се чак и пронио рђав глас о том догађају — о издаји не може бити ни говора — то је она иста врста «рђавог гласа» која се у своје вријеме придавала предаји Сијонкопа у јужноафричком рату. Претпостављајући најпослије и то, да је збиља било издаје, треба знати да је војска, која је држала ту позицију, била под командом српског официра; значи, да и да је било какве год издаје, за њу није одговорна Црна Гора, но Србија. Али српски политичари су цијелу ствар читавој Европи приказали као малодушност и невјеру црногорске владе. Они су били то у стању учинити, јер као што сам раније рекао, они су били заносјели све информационе изворе. Ја сам раније изнио један примјер о том у Парламенту. Неки се од нас још сјећају извјештаја о оном врло важном успјеху, који је постигла српска војска када је наступила у Аустрију, чак до Сарајева, гонећи Аустријанце. Међутим, истина о којој сам се поуздано увјерио, јесте то да тамо није било ниједног српског војника. То је дјело војске црногорске. Али Црногорци — простодушан народ који не мисли о пропаганди — нијесу придавали никакве важности тачним извјештајима, одређеним за Лондон, Париз и другдје, те се не стараху да своје дјело објелодане. Међутим, вјешти Србијанци јављаху свему свијету ствар, са маленом али важном «измјеном»: придавајући Србијанцима умјесто Црногорцима, сав значај овога успјеха.

Друга тачка овог сплеткашког и завјереничког програма, јесте, као што је у опште познато, Крфски Пакт. Парламенту је познато, да у времену, кад напредоваху Аустријанци, краљ и влада Србије морадоше отићи у прогонство, исто онако као краљ и влада белгијска, и као краљ и влада црногорска. Србијанци одоше на Крф, Црногорци у Француску. И онда, поново, ма да је то било у крајњој нужди да Краљ и Влада црногорска дођу у Париз, то се је приказивало као ниско и издајничко бјегство Краља и напуштање свога сопственог народа. Кад је српска влада образована у Крфу 1917., одржана је ту и скупштина, на којој је и неколико заступника из разних словенских крајева узело учешћа. Објављено је да је ту склопљен Уговор у коме су сви југословенски народи заступљени, ма да ниједан једини Црногорац не бијаше присутан. На тој скупштини је створен т. зв. Пакт, по којему се Црна Гора проглашује саставним дијелом Србије, а цио црногорски народ подајник Србије! Противу овог Пакта који је наметнут црногорском народу, на начин који сам описао, није никад, у колико је мени познато, протествовала наша Влада, која је морала знати ова факта. Жалим, што нијесам имао прилику запитати мога штованога пријатеља који је, како мислим, тада био у министарству спољних послова, како је то могуће да такво злочинство буде дозвољено противу независног нашег савезника, а без и најмањег протеста од стране Великих Сила, које су својом чашћу биле обвезане то учинити, а у корист истога савезника који није био у стању себе бранити? Свијем онијем, који протествоваху од тада, противу таких поступака или других, а који су многобројни, било је речено од стране савезничких влада: «Немојте придавати много важности томе што долази од краља и црногорске владе, јер то је само дворска партија». То је идеја коју су Србијанци марљиво ширили, да краљ и дворска партија јесу тек једна незнатна странка, а да права жеља већине Црногораца јесте то да постану поданици друге државе, и да се желе отрести свога краља и владе.

Али савезничке владе не могу узети такво држање, пошто све до овога часа краљ Црне Горе и његова влада службено су признати од француске владе, од владе Његова Величанства, и од свих осталих савезника. Ми стојимо у дипломатским одношајима са њим преко службеног лица у нашој амбасади у Паризу, и то је потпуно недосљедно за једног савезничког говорника, у једном даху рећи: «То је истина, ми признајемо Краља Црне Горе, признајемо и његову владу као уставне и законите представнике земље, али у исто доба они представљају само једну малу странку; ми гледамо, преко њихових глава, к народу у земљи». Велики број црногорских избјеглица, за вријеме откад је њихова земља била заузета, склонио се је у Француску, на Крф и у друга мјеста, и, чим им је било могуће, молили су да се организују и да узму учешћа на солунском фронту и да се боре уз Савезнике. Они су за тим чезнули, али ево како су били дочекани. Свијема је било онемогућено да узму учешћа на солунском фронту, осим ако пристану да се боре под српским заставом и у српској униформи, и, прије свега осталог, ако се закуну на вјерност краљу Србије. Врло велики број од њих — потпуно исправно — одби да учини то и због тога биде им забрањено борити се. Међутим, у току ратних догађаја кад су се Аустријанци морали повући Србији, послије бугарског слома, Црна Гора је била ослобођена од непријатеља, и, као што је природно, очекивало се да ће се црногорске избјеглице вратити, и даће земља бити рестаурисана исто као и белгијска и српска. Али од свега тога не би ништа! Земљу је заузела српска војска, и то не на пријатељски начин него освајачки, и тако то траје и данас. Ја поново желим питати Владу, — ма да никад не добијам одговора, ни на једно од ових питања, — зашто се, када су други савезнички краљеви и владе рестаурисане у својим земљама, чим се за то пружила прилика, зашто се исто не дозвољава краљу и влади црногорској? Краљ сам то је највише желио, али ми смо га спријечили, француска влада и ми. Ево писмо г. Пишона, одговор на писмо краљево, од 2. новембра 1918. у ком он пише краљу црногорском:

«Ваше Величанство додаје, да Вас је француски посланик код Ваше владе информисао о мишљењу француске владе, а које мишљење дијеле и остале савезничке владе: да би, под овим приликама, Ваш полазак био непогодан».

«Непогодност» односи се на повратак, у своју отаџбину, из које је непријатељ изагнан! Он даље наставља и увјерава, да тамо неће бити никаква квара њему и његовој влади и будућности земље. Ево, што каже г. Министар Пишон:

«Војска која ће ићи тамо, гарантоваће одржање реда у Вашем краљевству, и поштоваће уставна права, као и слободу црногорског народа».

Даље, у једном интервју између краља и француског дипломатског отправника послова, Краљу је дато увјерење да ће се све наредбе давати и вршити у његово име. То се све догодило за вријеме примирја, и важно је подсјетити и на то, да у свом извјештају од 8. јануара 1918., који је играо тако значајну улогу у преговорима за мир, предсједник Вилсон је ставио међу услове мира и то, да Црна Гора има бити васпостављена исто онако као и Белгија и Србија; на тај начин ми имамо тачно јемство, — ми смо га имали више пута и од наше владе — од предсједника Сјевероамеричких држава да једна од главних погодаба за мир јесте и потпуна рестаурација ове земље. У исто вријеме, у писму Предсједника Француске Републике краљу Црне Горе, налазе се ове ријечи: «Присуство савезничке војске, и помоћ коју ће она дати становницима без сумње ће допринијети томе да што прије дође онај час за којим Ваше Величанство чезне».

Које су то савезничке трупе које би имале помоћи народу, како то г. Поенкаре вели. Парламенат ће се сјећати врло значајног догађаја за вријема слома Бугарске. Када су Савезници продирали у Бугарску, апсолутно је било забрањено српској војску употребити за Бугарску, а због узрока који врло лако можемо представити. То је била једна мудра наредба не дозволити једној суседној балканској држави да уђе у Бугарску. Али зашто иста таква паметна наредба није учињена и у погледу Црне Горе? Тамо су, напротив, ушле у земљу, и то без икакве стварне потребе, трупе — српске! Оне уљегоше тамо, и сад након 15 мјесеци од примирја, још се тамо налазе. Шта су оне учиниле откада су тамо? Прије свега, поставиле су потпуну српску администрацију. Прогласиле су земљу за један дио Србије. Издавале су насоке из којих произлази да се Цетиње, престоница Црне Горе, налази — у Србији! Чинили су све [illegible] да збришу разлику између [illegible] у погледу администрације, [illegible] присиљавали су све [illegible] и војне, да [illegible] Петру од Срб[illegible]

Ево примјера [illegible] се тамо поступа:

Два Ц[illegible] Бару, Стамановић и Бачетић, бијаху позвани да се закуну на вјерност краљу Србије, (да би и њихова имена дошла [illegible] послуги Европе [illegible] Црногорци не желе свога краља, него хоће да се утјелов[illegible] Они су им избодене, уши одсјечене, језици кроз пробушене вилице проучени, и пошто су тако остављени да се извјесно вријеме муче, пјечени су бајунетима од српских војника. То тамо није риједак и изванредан догађај! Ето је био начин са којима су ове савезничке трупе, као што је рекао Предсједник Француске Републике «давале помоћ становницима Црне Горе»!...

Тако је извођено јемство, дато од Америке Француске и Велике Британије, да ће се народу дати могућност потпуног и слободног самоопредјељења! Те су обавезе даване увијек, и у овом парламенту и свугдје. Морам рећи то, да горко жали за оним временом — у прошлом парламенту и у овом — кад сам имао повјерења у Владу по овом питању. С времена на вријеме, кад сам стављао ова питања заступницима спољне политике, био сам умјешан (зарад једног или другог разлога) да повучем своје питање, јер да није сад подесно, и тако нешто. Ја сад жалим што сам то чиню, јер тијем су они добијали вин слободе. Дошао сам, у погледу избјегавања одговора од стране спољног министарства, — дотле, да мислим да је просто невјероватно, да су они уопште намјерни икад одржати своје обећање. У сваком случају, зло које је учињено за ових 15 мјесеца, не може се изрисати. И сваки дан, који пролази, чини ствар још грђом.

Тамо су данас ловци концесија. Занемарени интереси подижу се. Странци хатају мјеста у земљи. Језгро грађна — а они су примитиван и простодушан народ — растјеран је из земље; многи су побјени, врло многи затворени. Ма што да се догоди сад, и како год Савезничке владе покушале остварити своје обавезе, оне не могу збрисати толико зло, што је непажњом њиховом донешено. Један од најужнијих момената је то што је велик број Црногораца био у америчкој или канадској војсци, па се вратио дома, у потпуној нади да ће након оволике борбе, бити свима дозвољено повратити се у отаџбину!.. Парламент може представити огорченост тих људи, који су се борили уз Савезнике, и који се морају опет враћати у Америку и Канаду, јер њихови досадашњи Савезници, а садашњи непријатељи, освојише њихову отаџбину, и они увиђеше да њихови велики Савезници у чијим се редовима они борише не хтједоше макнути прстом да заштите њихову земљу и да им даду могућности да се врате својим фамилијама. Али сад долази врхунац свега овога: наша влада и влада француска, — но мене се тиче само наша — јесу криве за једну невјероватну глупост, т. ј. за укидање мале помоћи црногорској влади, са којом та влада бијаше у стању да се одржава. Дозволите ми да наведем што је све учињено овим двијема савезницима. Србија за све вријеме рата примала је помоћ од 9 милиона Франака мјесечно. Укупна свота, коју је од почетка па до краја примила црногорска влада није била ни колико једна мјесечна помоћ њезиног сусједа. Да понуним ствар: 17. септембра прошле године, поднесена је молба савезничком вијећу у Паризу од српске делегације, да се обустави свака даљна помоћ Црној Гори. Молим Парламенат да размотри како би се могло замислити кад би на пр. француска или наша влада молила Конференцију Мира да обустави помоћ Белгији. Има ли што несмисленије од тога, што је једна савезница учинила другој, а то је Србија учинила у својој тежњи да сломи свога слабијега савезника? Отићи Конференцији Мира и, у осуству црногорског изасланика, молити да се помоћ црногорској држави ускрати!... Не требам ни помињати да је тој молби одмах удовољено, а посљедице су то да је ова мала држава са својом владом још задржана у изгонству и лишена и посљедње паре, само да се могне што прије народу код куће јавити да му је влада финансијски банкротирала! Знам да ко би год од наших савезника апеловао на Владу за помоћ, тај не би овдје имао никаквих симпатија и ја нећу чинити тај апел, али морам напоменути то, да у исто вријеме, кад је Црној Гори та мала свота укинута, ми смо загарантовали велики и знатан зајам Србији, и од тога истога зајма Србија је употребила 7 милиона франака за појачање војне посаде у Црној Гори, за мићење народа, за плаћење агената и за терор у тој земљи, и фактички, она је вукла из наших извора помоћ да може наставити све ово, међутим Црна Гора се лишава и оне мале помоћи.

Ово је једна од најнечаснијих трансакција овога рата. И хоћу да речем парламенту то да је све ово учињено без знања нашег народа. Од почетка па до краја ми нијесмо били у стању добити и један одговор на ова питања у овој кући, и ја немам повјерења никаква, да слобода овог народа, загарантована од сваког савезника, није издана баш у Лондону!

Један од најпаметнијих(!) изума српских завјереника био је тај да црногорско питање представе као заплетено са цијелим Јадранским питањем, али она, у ствари, немају никакве везе. Осим, ако је моја информација нетачна, али не мислим да је, ја сам обавјештен да је Министар Предсједник предао један меморандум у име британске и француске владе, у коме се предлаже једно ријешење у погледу Јадрана, и резултат овога био би уништење црногорске независности. Али ја мислим да је такво једно дјело апсолутно немогуће, и ја жалим што се на то позивам. Нико боље од мене у овом парламенту није обавјештен о неограниченој услузи коју је учинио Министар Предсједник овој земљи и Европи, и он нема већег поштоваоца у овој кући од мене. Али то није разлог, да — ако се ова недозвољена трансакција изведе —

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

и највећи поштовалац не протестује противу ње. Једно једино оправдање које је икад овдје речено, јесте то, што се рекло да су црногорска мишљења подијељена, те да ми не можемо на чисто сазнати гдје је већина, и што је њено право мишљење. То није наша ствар. Црна Гора има своју конституционалну уредбу, исто тако тачну и добро учвршћену, као и конституција у овом Дому. Ако ми доносимо одлуку да наши српски савезници имају изићи из оног мјеста камо нијесу требали ни долазити, онда једини начин да се утврди жеља црногорског народа јест тај, да се та жеља изрази путем конституалног парламента, а то је и једини начин гдје се тачни гласови могу сазнати. Претпоставити то, да нема начина да се Црна Гова ослободи зала од којих пати, просто је беспослен говор. Ми читамо сваки дан о притиску који се врши на Југословене и на Италију, у погледу фијумског питања и других. Да ли ко вјерује, да кад би британска и француска влада предале један ултиматум Србији и поручиле јој да оне неће даље узимати у обзир њезине захтјеве на Јадрану, све дотле док се њена војска не повуче из Црне Горе, зар да се она не би повукла? Одговорност за све ово пада на савезничке владе, а уколико је ова земља заинтересована, одговорност је на влади Његова Величанства. Срећом, одговорност није на овој кући, нити на британском народу, из тог простог разлога, што су они били држани у незнању, а није им било дозвољено да знају ништа од онога што се догађа. Ако пак буде и сад дозвољено да пође истим правцем као досад, и ако још и даље обавезе које су дате буду повријеђене, а ми доведени пред готов чин уништења независности црногорске, тада, ја не знам како би ова кућа сама — знајући у неколико шта је рађено — могла избјећи одговорност за једну трансакцију, за коју сам увјерен да ће испунити стидом Енглезе када се сва факта сазнају.

У ГОРЊЕМ ДОМУ
(ДОМУ ЛОРДОВА)
11. марта

Лорд Сиднем, узима ријеч о приликама у Црној Гори:

Племенита господо Лордови! Надам се да ће се овај Дом сложити самном у томе да бих, послије ове значајне дебате коју смо имали, могао изнијети ствар Црне Горе пред дом Лордова.

Пред велики рат Црна Гора се је, као вјерни савезник Србије, борила у два балканска рата, 1912. и 1913. У тијем борбама Црногорци су показали своју традиционалну храброст, и, при освајању Скадра, њихове старе пријестонице, коју су ослободили послије шестомјесечне опсаде, показали су диван успјех.

Кад је почео велики рат, Црна Гора није била нападнута, као што је била Србија или Белгија. Она је могла остати и неутрална. Међутим она је одмах ступила уз Савезнике, и позвала све своје мушко становништво на оружје. Узела је добар дио Херцеговине, и борила се уз Србију, за све вријеме успјешне инвазије аустријске. Многобројни Црногорци борили су се и у прекоморским војскама, у канадској, јужно-афричкој и америчкој, и стекли велико признање. Добро се сјећам како је с времена на вријеме аустријска војска у Србији била бијена. Увјерен сам да у то вријеме, да није било мучког бугарског напада на Србију, Србијанци и Црногорци би спасли своју земљу. Тај бугарски напад био је кобан и по Србију и Црну Гору. Па и крај свега тога, Црногорци успјеше да заштите велик дио српске војске при повлачењу преко црногорског земљишта, и том приликом су велике услуге указали Србијанцима. Затим је слиједио пад Ловћена и пад позиција изнад Котора. То бјеше смртни ударац црногорској војсци, која је још за неко вријеме продужила четничко ратовање док Аустријанци надираху кроз њихову земљу. За све то критично вријеме Савезници не бијаху у стању пружити јој никакве помоћи, тако да се концем 1915. Црна Гора нашла у безизлазном положају.

За све то вријеме наша штампа је славила Црну Гору, нашег најмањег савезника. Убрзо пак наступише промјене и почеше се ширити приче којима се ишло на то да се омаловажи краљ и храбри народ Црне Горе. Говорило се да је постојао тајни уговор с Аустријом и да је малена црногорска посада предала Ловћен у споразуму с непријатељем. Никакве потврде нијесам у стању да нађем за сва та тврђења, и ја данас видим да те клевете ишчезавају сад, пошто је Црна Гора страховито била оклеветана. Те тврдње су без основа. Аустрија је од увијек била непријатељ Црној Гори: када су се 1814. Црногорци борили уз нас противу Наполеона, и када су, у савезу с једном енглеском ескадром, узели Котор, њихово природно пристаниште на мору, — то им је Аустрија одузела на Бечком Конгресу. Ту отимачину Црногорци јој никад нијесу заборавили. Осим тога, црногорска посада, која је држала Ловћен, састојала се од 5000 људи са 50 топова старога система; није била снабдјевена ни муницијом ни храном ни другим модерним војним потребама, али против те шаке горштака Аустрија је ставила 50.000, са једном њемачком и бугарском јединицом, 480 топова и новећи број аероплана, поред тога имали су помоћ и са ратних бродова у луци. — Чудо је да се Ловћен уопште и могао држати! То је звјерски поступак над Ловћена приписивати издајству црногорском.

Јул [illegible] у Савезници [illegible] лучили да помогну Црну Гору, *што су* јој формално објавили [illegible] пад је биловић [illegible] адјанске [illegible] ре било је пуно сумарена, тешкоће су [illegible] што је био ус рок што [illegible] је стигла.

20. јануара 1916. кад су за Србију и Црну Гору наступили најцрњи часови, г. Асквит је изјавио да су Савезници одлучили ратовати све донде док се независност Црне Горе и Србије не оствари. У свом чувеном месажу од 8. јануара 1918. Предсједник Вилсон је у једанаестој од познатих 14 тачака нарочито напоменуо Црну Гору, са захтјевом за политички независну територију балканских држава.

4. јула 1918. Предсједник Вилсон је телеграфирао краљу Црне Горе и, пошто је изразио своју најискреније симпатију народу који је снашла велика бједа, он је изрекао ову значајну ријеч: «Вјерујем да Ваше Величанство и племенити и јуначки народ Црне Горе неће бити уништени, већ да ће имати повјерење у Сједињене Државе које у коначној побједи нашој гледају обезбјеђење потпунога права Црне Горе».

28. новембра 1918. писао је Предсједник Француске Републике г. Поанкаре краљу и обећао му да ће француске трупе чинити све што им буде могуће да буду од помоћи Црногорцима, те да их поврате у њихово нормално стање. Ево његове ријечи: «Ваше Величанство нека буде увјерено да влада Републике, на коју се с правом позивате, неће од своје стране ништа учинити што би могло присилити народ црногорски противу његових законитих аспирација. Што се тиче француске војске којој је наређено да привремено заноједне вашу земљу, она ће поштовати све постојеће установе одржавање ред и бити од помоћи становништву, те ће тијем припремити нормалан живот, који је усљед непријатељске окупације био побркан».

То су јасне и изричне обавезе трију великих сила! А ево како су се извршиле те обавезе:

Децембра 1918. српска војска је окупирала Црну Гору. — Кад се сабрала Конференција Мира у Паризу, било је ријешено да Црна Гора имадне једног свог предсавника, међутим наш најмањи савезник никад није био заступан на Конференцији. Французи, Италијани и Енглези заносјели су са малим одјељењима неке тачке на црногорској обали, али Србијанци продужише освајање и чинише што је њима драго. Кад би они и имали некакав мандат да то чине, (у што ја сумњам) и тада би то био најгрђи примјер мандатског система који се уопште може и замислити. Мислим да је требало унапријед знати да српска војска никако није подесан инструмент за увођење реда и поретка који је био потребан Црној Гори.

Ево је већ 16 мјесеца откако у Црној Гори влада терор и насиље, о којима се редовно извјештава Конференција Мира. Хоћу да наведем само два најновија случаја, 20. децембра пр. г. црногорска влада је извијестила Конференцију да су Србијанци употребили своје нередовне трупе са регуларним, те су уништавале и палиле црногорска села и убијали Црногорце који нијесу хтјели да се закуну на вјерност краљу Србије. Облачили су српске војнике у униформе енглеске, америчке, француске и талијанске и, тако преобучене, слали их извјесним вођама црногорског народа да их позову на договор у српски главно штаб. Они који се преварише и позиву одазваше, бише позатварани а неки и побијени.

24. децембра — нема још ни три мјесеца од тада — поново је упућен протест Конференцији Мира; племенити Л[illegible]ће ми опростити што ћ[illegible]тај [illegible]штај саопштити [illegible]

Говорни[illegible] који [illegible]ник Кр. Владе упутио [illegible]инствима окупационих [illegible]

Не см[illegible] се [illegible]ка тачност ових поје[illegible] а [illegible]ако је тај извјештај [illegible] Предсједник Кр. Цр. Владе, [illegible] Јован Пламенац, мишљења сам да би по тој ствари требало одмах повести истрагу. Не [illegible] Влади [illegible] лађу [illegible] Бар [illegible]

Из поузданог извора сазнајем да су [illegible] Хране, [illegible] помоћи [illegible] нијих потреба, у многим мјестима просто нема. Са патриотама црногорским, који се боре за независност своје земље, поступа се као са устанима, тако да борба траје и дан данашњи. Села се бомбардују пољским батеријама, убијају се жене и дјеца, а хиљаде је домова запаљено. Племенита господа Лордови можда и не знају да се слично нешто јавља и из Босне, гдје је, као што се тврди, оробљено и уништено до 270 муслиманских села, хиљаду људи поубијано и 76 жена спаљено. Око 7000 Црногораца налазе се данас у изгнанству по Арбанији, Француској, Италији и Швајцарској, и свијема је још и данас онемогућен повратак у домовину а само зато што не хоће да се закуну на вјерност Србији. Министри и чланови бивше Народне Скупштине су у затвору. Све је то починила једна влада која, по мом мишљењу, уопште никаква права нема над том земљом.

Да су ове ствари биле познате овдје, увјерен сам да би се овдје покренуо велик талас симпатије за црногорски народ. Али врло је тешко било дознати истину о Црној Гори. 1918. је изишла књига «Црна Гора за вријеме великог рата» и од њених 316 страница цензура је заплијенила 119, међу њима и један цитат из пјесама Тенисонових и једна реченица из чланка г. Клемансо-а. Веома ми је драго што знам да Амерички Црвени Крст помаже сиромашном црногорском народу, а Канађани су снабдјели једну велику болницу која је народу од велике користи; осим тога грађани града Глазгова, под вођством лорда Провоста, скупили су фонд којим ће се једна мисија моћи послати у Црну Гору. Као што се дознаје, Србијанци хоће свакако да спријече ово предузеће. Извјештени смо да су српски војници заносјели школске зграде у Црној Гори, изнијели сав школски прибор, прозоре, пећи и т. д. па их оставили пусте као иза пожара. У Никшићу је, у једној једној соби, нађено 143 особе, међу којима 73 дјетета. Тај извјештај гласи: «Немогуће ми је писати о томе подробније. На средини собе, на поду, лежи старац и куми ме да му помогнем; са страхом сам се окренуо од њега и пошао к оно 73 изгубљено сирочади, пола-умрлих од мука и студени». — Срећом је мисији успјело да им нађе склоништа.

Један други енглески очевидац, који је неко вријеме пробавио у Црну Гору, пише ми — ево да вам прочитам тачно његове ријечи: «Све што сам видио довело ме је до закључка да су избори у т. зв. Велику Народну Скупштину били једна проста лакрдија; све је извршено с пријеваром, плашњом и насиљем, и то, наравно, не представља ни најмање вољу народну. Сва помоћ која се директно или индиректно упућује народу, стоји под надзором администрације» — т. ј. српске — «и помоћ се дијели само у политичке сврхе и у пропаганду; грађанима је забрањено да примају извјесну (на пр. италијанску) помоћ, под пријетњом казне; сиромашни грађани, који су то учинили, затворени су; данашњи режим у Црној Гори је противан вољи народној; 90 од сто је за потпуну независност Црне Горе, и рат ће стално трајати докле год буде овакво стање».

Други свједок Енглез тврди да су цариградске тавнице врло удобне и раскошне, према онима у којима се Црногорци држе затворени у својој рођеној земљи. Затекао је 38 затвореника у четири мале собе од којих је свака велика само 10 према 15 стопа; у три собе било је у свакој по 9, а у једној 11 затвореника; свјетлост и зрак улазе им кроз мале отворе. Сви затвореници припадају отменијем друштвеном сталежу Црногораца. Кад их ко запита, пред службеним лицима, зашто су затворени, отворено одговарају, да не знају зашто. Један, доста виђен човјек одважно нам изјави да су сви затворени зато што желе да њихова земља буде слободна, као што је и била.

Као што дакле видите, то су слободни Црногорци, затворени у сопственој им земљи, и то, по одобрењу Сила које су им обећале слободу. То се заиста не може подносити! Ми смо, донекле, одговорни за ово страдање читавог једног невиног народа. Ево даље што кажу моје информације: «Не могу да схватим да српски народ може овако нечовјечно поступати према црногорском народу који је у главном, истога језика, исте крви и вјероисповијести».

Септембра прошле године малена помоћ која се издавала црногорској влади укинута је, а српска влада је потрошила досад 30 милиона франака на пропаганду, а све те новце давали су Савезници. Србијанци су исте словенске расе, као и Црногорци, али постоји доста племенске разлике. Један њемачки историчар тврди да независност Црне Горе постоји преко хиљаду и двјеста година. То не могу тврдити, али свакако да постоји преко 500 година, за које се је вријеме развио у њих специјални дух народни и нарочити патриотизам. Кад су Турци насрнули преко Балкана и допрли до Беча, Црногорци се сами одржаше и очуваше своју земљу, као потоњу брану Хришћанства на Балкану. Током XIX. вијека Црна је Гора девет пута ратовала с Турском; 1877. је ослободила Херцеговину коју јој је одузела Аустрија. Ми нијесмо имали вјернијег савезника у рату, и, сразмјерно, ни један народ није толико војника ставио под оружје као црногорски народ.

Господин Бонар Лов рекао је о овој ствари: «Ја нијесам имао прилику говорити с Краљем Црне Горе, али сам о истом предмету говорио са Насљедником Србије и са нашим послаником у Паризу, и ја мислим да нам је он тачно изложио гледиште Краља Црне Горе». — То је тако исто, као кад би судац, послије изречене пресуде, рекао да он није саслушао тужите-

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

ља јер му је бранилац већ испричао цијелу ствар!

Господин Лов вели даље: «Британска влада нема ништа противу Црне Горе». Ово је свакако најслабија ријеч у цијелом његовом говору. Дакле, ништа нема противу оног храброг и исправног народа у Црној Гори, који је велики Гледстон називао «јуначким и бесамртним народом» и који је Тенисон опјевао у једној од најљепших својих пјесама. Нема ништа противу најхрабријег савезника нашег налог у рату!...

Господин Лов рече даље да он вјерује да већина Црногораца не жели своју независност. Покушао сам да изнесем извор из кога потијече ово чудно вјеровање, и надам се да сам у том успио. Ми смо најенергичније чували право других малих народа у сјеверном Шлезвигу, и спремни смо то исто учинити и у Шлезији, а овамо допуштамо да се у Црној Гори, савезничкој земљи, гласови узимају насиљем. Речено је да је велики рат вођен за право и сигурност малих народа, а ето то двоје се забрањује најмањем али једном од најстаријих народа у Европи. Допустимо ли да се Црној Гори узме њена петвјековна слобода, погазићемо све принципе које ми сами исповиједамо. Чудновато је — да не речем други израз! — да се једном савезнику допусти да мирно узме живот другом савезнику, а сви остали да то скрштених руку посматрају. Предностављам да узрок овоме свему треба тражити у вјешто вођеној пропаганди Србијанаца, јер њихов поступак све ово јасно одаје. 1917., кад је сва Србија била у рукама Аустријанаца, српска влада продавала је концесије у Црној Гори, и ја сам својим очима видио пасоше у којима стоји да се Цетиње означује као — варош у Србији!

Увјерен сам да је сасвим могуће успоставити Црну Гору уз пркос великом напрезању Србије да то спријечи и омете. Увјерен сам даље и у то, да све донде, док ми овом народу не учинимо право, ми ћемо оставити једну неизлијечену рану која ће [illegible] која ће у будућности остати као извор нереда и буна. Сви знамо какве је огромне тешкоће имала Конференција Мира око срећивања ових тешких прилика. Створила је многе нове државе за које страхујем да неће никад постићи политичку и економску стабилност; али Конференција није учинила једну ствар која изгледа сасвим проста и лака: није успоставила једну стару државу која је прије овог рата била срећна и задовољна. Нема мање државе која је имала веће право код Савезника, но што га има Црна Гора, која трпи мученништво све од примирја. Она је изгубила једну трећину свог становништва, а половину своје војске. Никако не може бити да је доцкан да се ово поправи и да се успостави живот овог маленог али храброг народа за који је сасвим тачно речено да је понио рекорд у ратним подвизима. Само у парламенту може се оваква неправда расправити у потанкостима, и стога сам ја пред племениту господу Лордове изнио страховите поступке према овој независној држави. Чврсто се надам да ће Влада Његова Величанства учинити све што јој буде у моћи да обезбиједи повратак краља и свих избјеглих Црногораца у своју домовину. Надам се да ће Влада настојати око тога да се за Црногорску Народну Скупштину спроведу слободни и исправни избори, под слободоумним и демократским Уставом те земље. Једино Народна Скупштина има право да говори у име народа и да одлучи да ли будућност те земље има да буде независност или нека врста уједињења са Србијом. Не постоји никакав други начин, на који би се могле испунити обавезе Савезника према Црној Гори.

(Рјешава се да се пред Парламент изнесе извјештај грофа Салиса и сви други документи који се односе на Црну Гору).

НОРВЕШКИ ПАРЛАМЕНАТ ЗА ЦРНУ ГОРУ

Читамо у норвешким листовима да је у норвешком парламенту, приликом адресне дебате, говорио предсједник парламента и још неколика посланика за Црну Гору, протествујући против насиља које је извршено над њом, и противу неправде коју данас трпи. Његов диван говор, донијећемо у идућем броју, према једном норвешком листу.

Са благодарношћу примамо овај племенити гест предсједника парламента једног малог, али по историји славног, а по својој цивилизацији великог народа. Не на мањој висини, у питању Црне Горе, стоји и сва штампа скандинавска (норвешка, шведска и данска). Нема ниједног већег листа у ове три земље који није најмање протествовао по неколико пута, или који не протествује против насиља према нама. Скандинавска је штампа одличне обавјештена о Црној Гори, благодарећи неуморном и племенитом раду једног племића норвешког г. Хуга Мовинкела, генералног црногорског конзула у Христијанији и почасног опуномоћеног министра Црне Горе. Г. Мовинкел, у својим напорима за ствар Црне Горе, личи нам на лава, чија се снага и енергија удвоструче кад је рањен. Са тиранијом над Црном Гором, био је рањен осјећај правичности овога племенитог Норвежанина, који чини надчовјечанске напоре и огромне личне издатке за ствар Црне Горе. Ми ћемо о њему и његовом раду нарочито говорити, а сада ћемо рећи само то, да Црногорци [illegible] никад [illegible]

СТРАНА ШТАМПА

у одбрани права и части Црне Горе

У лист [illegible] винкел, генерални консул у Христианији:

«Зашто ви пишете толико о Црној Гори по листовима норвешким, данским и енглеским [illegible] од мојих пријатеља. Пишем, рекох му, зато да пробудим симпатију према несрећној земљи коју један савезник ногама гази, да ју угуши, и то, пошто се је Црна Гора борила за њу. Само тај факат што листови пишу о њој, има велике важности јер отвара очи Европи за овај политички злочин који се данас врши. Борба наших листова изазвала је одличан утисак и у самој Црној Гори на оних 6000 Црногораца који имају пушака те су у стању да се одупиру противу 30.000 Србијанаца потпуно оружаних. Као што је Норвешку храбрила свака публикација у страним листовима када се је 1814. борила за своју слободу, тако и данас она дивна одбрана предсједника Кастберга у норвешком парламенту, затим министра Вотерта и сенатора Хамбро-а сматрају се као искрен поздрав сјеверноga горштачког народа јужним горштацима. Те говоре у норвешком парламенту треба цио свијет да прими к срцу као опомену свих малих народа који страхују за своју слободу, јер: нападати слободу Црне Горе, значи пријетити слободи и свих других малих народа! Помињемо и то да је шеф Генералног Штаба Швајцарске, Виле, држао официјелни говор и у њему обратио пажњу швајцарског народа на оно што Савезници чине са маленом Црном Гором, својим вјерним Савезником. — (Тим ријечима пропраћа писац ноту Предсједника Кр. Владе г. Ј. Пламенца од 20. јануара, коју је у цјелини превео у листу, а коју смо ми објавили у 82. броју «Гласа Црногорца».)

КО ЈЕ ИЗДАО?!

(Цртице из бомбашке и колашинске афере)

Пише **Миро Митровић**

У данима када се цио свијет бори за слободу и једнакоправност, званични представници Србије боре се да себи подчине своју једно-крвну браћу Црногорце, да им одузму слободу и да им збришу са јевропске мапе домовину Црну Гору.

У ову борбу званични представници Србије утрошили су стотине милиона динара, служили су се и служе се најгаднијим средствима, и то, не од скоро но од онога злогласнога дана од како је на српјанскеки престо дошао на онако разбојнички и у историји незапамћени начин Петар Карађорђевић и са њим принцарин Пашићић, са бандом разбојничких радикала. Њихов је главни циљ био да у очима свегга свијета сву своју кривицу и издајничкики рад баце на све оне Црногорце и њихоховог краља који су устали у одбрану своје домовине. Отуда ничу свако-дневно брошуре и измишљотине као печурке по пољу кише. Србија је логор завјереника противу Црне Горе, у њој су се окукуљали и окуњају сви црногорски изродови, и отуда су упућивали и данас се упућују у борбу противу Црне Горе. Разасипали су по страном свијету да шире лажи и клевете, многи од њих није способан ни своје име да потпише а већ ће и многе брошуре издаје: узмимо за примјер Тома Ораховца: сва је његова школска спрема да једва своје име умије потписати: док је био у Кучима, био је с способан само за ваган или копању израдити, и то му је занат био, а чим је дошао у Србију, за два часа, могао је написати брошуру и у њој изнијети све те тајне краља Николе. Није оно Томаш писао, но они срамотници из Биограда! Знајмо да је Саво Ивановић био добар италијански под-официр и да би добар био до да командује једном четом али чим је дошао у Србију, за једну ноћ постао је свезнајалац, и одмах су брошуре готове; разумије се оне су биле још раније удешене, само је требало, наћи некаква одродова да их потпише. И тако по реду, све гр грђи од грђега, док се дође до Стева Богдановића-Тарице, који се је скитиљао и по Грчкој, Турској и Америци. Сад им је те то један од главних брошуриста; он, Тарица, зна тобож тајне Црне Горе и њених представника, а 27. августа 1918. ц пред овданњим судом не знаваше кад је је напустио Црну Гору! Људи ширега погледа виде и знају, да су све оно само ло лажни и фалсификовани Пашићеви и ц радикалски блефови, али међу једним мана[illegible] нижег сталежа и још се вјер[illegible] и клевете. Има на жалост [illegible] Америци још по ђекоји[illegible], који слијепо вјерује о[illegible]ветама и још не види [illegible]ђенци воде. [illegible] ходим, да оне [illegible] слије[illegible]лажи увјерим о издајничк[illegible]чних представника Србијанс[illegible] Црне Горе и њених представника, [illegible] имам истините аргументе и по податке.

[illegible] и саучесн[illegible]ку и колаборантску; ја сам у пратио низе њихов рад, али за Андрију и њену банду то све није доста [illegible] сад ради [illegible] интереса са, сво поново износим на јавност њихов издајнички рад, забинте [illegible] побјесјетени и лако-вјерни увјерили ко је издао Црну Гору, ко је радио и ко ради на њеном уништењу, ко је забо крваво нож међу Црногорце. Увјерен сам да ће они одмах: «Не вјерујте, јер то пише и говори плаћеник!» Али близу је свему крај, па и њиховим лажима брзо ће доћи дан када ће они све ово признати, баш као оно што признаше на суду у Индианополису да није издао краљ Никола и да оптужени Црногорци нијесу били њемачки агенти. Али поред свих утврђених факата, да ко Андрију упита: «зашто си био са друштвом у затвору?» Он би одма: «Јесам на великој божјој правди, подбаци ми краљ Никола са пристаницима и позатвара нас!» Јок Андрија није тако; ја сам те и раније позивао да побијеш моје наводе, ка си се глув учинио. Поново излазим да пречистимо ово питање и да бар овоме једном дође крај. Немој да речеш, да за новац ово пишем, јер добро знаш, да сам ја хтио новца, да си ми ти нудио преко твога сестрића а мога племеника Вука Н. Митровића још 1918.

Наставиће се у идућем броју.

ВИЈЕСТИ ИЗ АМЕРИКЕ

Јављају нам из **Бјут Монтане** да је друштво Црвеног Крста тамошњих Црногорца о Светом Сави одржало бесједу и забаву у корист наше сирочади у домовини. Предсједник друштва је Саво Дрецут; а управитељ забаве био је Перо Ђ. Дачевић. Филип Прља је одржао поздравни говор на енглеском језику а Саво Вукмановић говорио је о значају Светог Саве за просвету. Дирљив говор држао је Стеван Перовић о нашим општим стварима. У декламовању «Пјесника и Виле» «Црногорског Рањеника,» «Груда земље» и пјевању пјесама «Онамо онамо,» и црногорске химне учествовале су госпође Стане Перовића, Маре Филиповића Смиљка Ђурковић и господа Вељко Кривокапић, Стево Борозан, Јово Милановић, Нико Првенко, Саво Ераковић, Перо Дачевић. — Заузимаше се око забаве г. г. Гојко Вучковић и Блажо Шоћ, те је било чиста прихода триста долара у корист црногорске нејачи на дому. Захваљамо и двјема Црногоркама, г-ђама Маше Вуксановића и Стане Перовића, које дароваше своје двије мантиле. — Нека је хвала свијема које се заузеше и дароваше, у име сирочади.

ВИЈЕСТИ И НОВОСТИ

За Црну Гору. Сазнајемо да је чешко-словачком Парламенту у Прагу упућен овај меморандум у коме Чеси апелују на своје државнике да не остану равнодушни насиграм неправде која се чини Црној Гори, већ да подигну глас у корист вјековне предстраже Словенства на Балкану:

«У име чехословачких патриота, као вјерна браћа мученичке Црне Горе, те словенске Белгије, подржавамо њену праведну борбу за потпуну успоставу њене државе. Вјековна независност Црне Горе, коју је створио и бранио њен јуначки народ, загарантовала јој је, као једном другом народу, свето право, да јој се учини правда те да својом судбом може рјешавати у својој сувереној и независној држави.»

Француска и Црна Гора. Једна група црногорских и француских политичара и интелектуалана основала је у Паризу друштво France-Monténégro («Француска и Црна Гора») коме је циљ да брани част и право Црне Горе и да ради на зближењу културних и просвјетних односа велике Републике са нашом Отаџбином.

Рад америчког Црвеног Крста у Црној Гори. Сасиитавамо према листу «Standard Union», да ће амерички Црвени Крст за још једну годину одржавати своје двије болнице, у Колашину и у Подгорици, а двијема сличним установама, на Цетињу и у Никшићу, које стоје под администрацијом самих Црногораца биће придодани на службу домаћи лекари и болничарке, а и амерички зубари и сестре ће их похађати. Осим тога Црвени Крст ће се и даље старати за удовице и сирочад и упите о цивилном становништву; дјеловање Црвеног Крста рашириће се за цијелу земљу и ићи ће за тим да се спријечи ширење болести које настају услед рђавих станова и лошег здравственог стања.

Од 1. јануара до 1. септембра 1919. подијељено је:

хране	366.787	фунти
одјела	243.706	»
рубља	274.696	»
декица	12.684	комада
болничких потреба	51.907	фунти
одијела за болничар.	255.097	»
лекарије	16.000	»
потребе за аутомоб.	49.000	»
разне друге потребе	272.368	»
немоћни	993.780	»

Болесника је његовано: у Подгорици 9840; на Цетињу 5225; Никшићу 5292; и у Колашину 2505; свега 22.773 болесника.

Болничарке су дворилe 800 болесника и походиле су 5677 у кући. Надзор су обавиле у школама 3596 пута. Зубни лекари су пружали своју помоћ преко 1[illegible]00 пута.

Дијељена је народу сува: у Подгорици 48.968, у Никшићу 47.433, на Грахову 14.070, на Цетињу 15.449.

Особље, употребљено при Црвеном Крсту од 1. јануара до 1. септембра: свега 57.

Личне вијести. Г. Душан Вучинић, в. д. секретара у Министарству Спољних Послова, завршио је прошле шк. године своје правне студије о чему му је издана диплома licencié en droit. Честитамо.

Тодор Перишић, Перко и Косто Ујаревић јављају својим пријатељима за прерану смрт свога рођака и друга **Лазара А. Перишића**, који је преминуо у Паризу 26. октобра 1919., у младим својим годинама кад је домовини био најпотребнији. Пошто је 1912. свршио рекрутске класе у Никшићу учествао је у оба балканска рата и важио за једног од најбољих војника у свом батаљону. Жеља га је вазда вукла да неким крупним дјелом покаже своју ваљаност. Једном је замолио команданта санџачке војске да пође у извиђицу преко Дрине, и са три друга тринаест пуних дана се је бавио у позадини непријатељског ланца. При повратку напиђе на групу непријатељских војника, побију се, убију тројицу и узму им капе, пушке, муницију и по двије бомбе, здраво дођу у своју јединицу и донесу тачан извјештај о непријатељском стању. — Послије евакуације и Лазар је пошао на солунски фронт под црногорском заставом коју изнијеше Црногорци и Херцеговци и под њом продужише борбу уз Савезнике, за част и ослобођење Домовине. Само због тога што се није хтио одрећи заставе и имена, одведен је у робију ђе је робовао двије године, а чим се избави он се опет стави на расположење своје домовине. Одликован је био храбром и златном медаљом за Ревност. Оставио је за собом лијеп примјер поштеног и храброг црногорског војника. — Серовод му је учињен од болнице до гроба, а опијело је извршено у румунској цркви; ковчег му бјеше покривен вијенцима од Кр. Владе, од француске војске и од другова му. Осим свих његових другова и црногорске колоније, присуствовала је и једна група француских војника под оружјем. Ипор. П. Ђ. Марковић опростио се над гробом од свога друга дирљивим говором. — Вјечан му помен.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

Кр. Цр. Државна Штампарија. Уредник, П. Богдановић. — Gerant, G. Delagneau. Imp. monténégrine, 69 Bd. du Château, Neuilly-s-S.